

BRONSCHIEDING VOOR BEWUSTWORDING EN RESULTAAT

Waarom gemeenten en inwoners samen verpakkingsafval inzamelen

Waarom vraagt bijna 90% van de gemeenten hun inwoners om verpakkingsafval (pmd) aan huis te scheiden van het restafval? Net zoals gft-afval, papier, textiel en glas. Is bronscheiding van pmd zinvol en doen we dat efficiënt genoeg? Om kort te zijn: ja, bronscheiding geeft goede resultaten en is zinvol en efficiënt. We maken recycling van steeds meer pmd mogelijk, maken noodzakelijke verbeteringen van verpakkingen zichtbaar en vergroten het bewustzijn bij inwoners om te zorgen voor minder afval. Zo werken we met elkaar aan een beter milieu. Hoe dat zit, leest u in deze factsheet.

Van afval naar grondstof

De meeste Nederlanders zijn inmiddels grootgebracht met de gewoonte thuis afval te scheiden. Uit onderzoek blijkt dat maar liefst 83%¹ van de Nederlanders zegt dat ook daadwerkelijk te doen. We houden oud papier apart, we brengen glas naar de glasbak, we leveren kleding die we niet meer dragen in bij de kringloop of textielinzamelaar en we gooien ons groente-, fruit- en tuinafval in de groene container. Daardoor is het geen restafval meer, maar zijn het grondstoffen.

Deze grondstoffen worden apart verwerkt in nieuwe, nuttige halffabricaten en producten in plaats van dat ze worden verbrand. Dat bespaart nieuwe grondstoffen, energie en geld. En dat is hard nodig. Met de huidige consumptie van de sterk groeiende wereldbevolking zijn we hard op weg om de beschikbare grondstoffen van moeder aarde uit te putten. De zogenaamde Earth Overshoot Day confronteert ons met de harde waarheid².

Verpakkingen scheiden van restafval

In het streven naar minder verspilling van grondstoffen, houden we sinds enkele jaren ook verpakkingen apart van het restafval. Onze afvalbak thuis kon namelijk uit van de verpakkingen. Karton, blik, glas en plastic. Vooral heel veel plastic. Voor de meeste van deze verpakkingen geldt dat ze gemaakt

¹ Peiling Scheidingsbereidheid Nederland, NVRD Rapport, mei/juni 2018 (onderzoek Maurice de Hond)

² Earth Overshoot Day of Ecological Debt day is de dag in een bepaald jaar wanneer - vanaf 1 januari geteld - de mensheid wereldwijd net zoveel van de aardse grondstoffen heeft opgebruikt als wat de aarde in 1 jaar tijd terug kan opbrengen. In 2020 viel deze dag op 22 augustus.

³ EU Richtlijn 94/62/EG, in Nederland Besluit Beheer Verpakkingen (2014)

⁴ Onderzoek inzamelsystemen PMD, Uitvoeringsprogramma VANG HHA, mei 2020

⁵ PMD wordt als afkorting gebruikt voor verpakkingen van plastic, metaal (blik) en drankkartons. Sommige gemeenten hanteren de afkorting pbd.

⁶ Bewonersonderzoek ROVA, Integron, februari 2018

⁷ Grondstoffenmonitor en Jaarverslag ROVA 2019

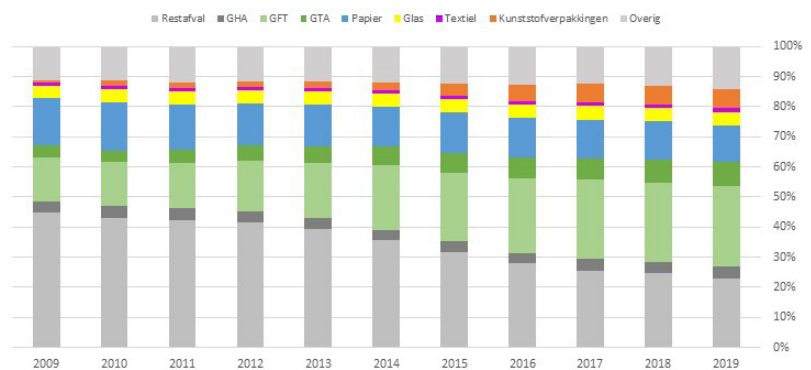
⁸ Benchmark huishoudelijk afval, NVRD en RWS, november 2019

⁹ Onderzoek inzamelsystemen PMD, Uitvoeringsprogramma HHA, mei 2020

¹⁰ Argumentenkaart bron/nascheiding, Rijkswaterstaat, april 2020

¹¹ Jaarverslag ROVA 2019

Steeds meer afval wordt gescheiden

Deze grafiek laat zien dat steeds meer huishoudelijk afval wordt gescheiden. De hoeveelheid huishoudelijk restafval per persoon is daardoor in 10 jaar tijd met zo'n 70 kilo afgenomen. Dit komt onder andere door de gescheiden inzameling van verpakkingen¹¹.

worden uit steeds schaarser wordende natuurlijke grondstoffen en slechts eenmalig worden gebruikt. Om daar wat aan te doen, verplichtte de Europese commissie het bedrijfsleven te werken aan verduurzaming van verpakkingen en zoveel mogelijk verpakkingen in te zamelen voor recycling³. Voor de uitwerking daarvan riep het bedrijfsleven de hulp in van de gemeenten. Gemeenten stelden daarop voorzieningen beschikbaar om het voor inwoners mogelijk te maken mee te helpen aan gescheiden inzameling van deze verpakkingen.

Uitbreiding service voor inwoners met pmd-scheiding aan de bron

De gescheiden inzameling van verpakkingen betekende een verdere uitbreiding van de afvalservice voor inwoners. Deze uitbreiding had een behoorlijke impact op de samenstelling van het restafval. Waar tot dan toe meer dan de helft van de grijze container uit verpakkingen bestond, konden deze verpakkingen nu goed worden gescheiden van het restafval. Voortbordurend op de goede ervaringen met de bronscheiding van gft-afval, papier en glas, koos 88% van de gemeenten⁴ er voor om plastic, blik en drankkartons (pmd)⁵ in een aparte zak of aparte container aan huis (dus aan de bron) in te zamelen. En met succes. Er werden al snel hoge responscijfers behaald. Met name in gemeenten

waar de bronscheiding werd gecombineerd met een speciale prijs- of serviceprikkel. In de ROVA-gemeenten zegt maar liefst 98% van de inwoners actief pmd te scheiden⁶. De bronscheiding van de relatief nieuwe stroom pmd is soepel in het scheidingsgedrag van inwoners opgenomen. Met als huidige resultaat dat in ROVA-gemeenten gemiddeld 31 kilo pmd per inwoner wordt ingezameld; in ROVA diftar-gemeenten zelfs bijna 40 kilo per inwoner⁷. Landelijk wordt gemiddeld 25 kilo pmd ingezameld⁸.

Na inzameling wordt het pmd in een speciale sorteerfabriek in verschillende deelstromen uit elkaar gehaald. Bij dat sorteerproces worden aanhangend vuil (insleep van restafval⁹) en niet-recyclebare verpakkingen verwijderd. Netto resteert in ROVA-gemeenten na sortering gemiddeld circa 25 kg pmd, en met diftar meer dan 30 kg. Landelijk komt het netto gemiddelde na sortering op circa 21 kg per inwoner (alle gemeenten).

Bewustwording vergroten door bronscheiding

Door zelf de grondstoffen van het restafval te scheiden, wordt voor inwoners zichtbaar hoeveel afval ze eigenlijk in huis halen. Uit onderzoek blijkt dat dit inwoners stimuleert om minder afval te produceren¹⁰. Ze gaan ook andere grondstoffen beter scheiden en

Bronscheiding van pmd zorgt voor:

- Een duidelijk afval systeem voor inwoners (inwoners zijn al gewend aan afval scheiden aan huis);
- **Bewustwording bij inwoners: zij zien direct hoeveel verpakkingen ze gebruiken en worden zo kritischer op hoe producten zijn verpakt;**
- Inwoners kunnen zelf bijdragen aan het succes van de inzameling (invloed);
- Relatief schone verpakkingen omdat ze niet worden gemengd met restafval;
- Een stimulans om naast pmd ook andere grondstoffen beter te scheiden;
- Gemeenten kunnen desgewenst inwoners prikkelen om het aandeel recyclebare grondstoffen te verhogen door het toevoegen van een prijs- of serviceprikkel;
- Lagere kosten: doordat minder restafval hoeft te worden verbrand en gemeenten kunnen profiteren van de opbrengsten of lagere verwerkingskosten van grondstoffen;
- Zichtbaar maken van knelpunten in de verpakkingketen.

worden bij het winkelen kritischer op de hoeveelheid en soort verpakkingen. In ROVA-gemeenten is in tien jaar tijd mede daardoor de hoeveelheid restafval van 215 kilo (per inwoner per jaar) gedaald naar gemiddeld 109 kilo in 2019 (landelijk gemiddeld 170 kilo¹²). In ROVA diftar-gemeenten is dat gemiddeld zelfs 64 kilo per inwoner¹³. Tegelijkertijd zien we de afgelopen jaren een stijging van het scheidingspercentage. Uit bewonersonderzoeken blijkt elke keer weer dat inwoners het belangrijk vinden dat ze hun afval kunnen scheiden. Goede service aan huis vinden ze essentieel.

Bronscheiding

Scheiding van grondstoffen aan de bron biedt gemeenten meer en betere mogelijkheden om de afvalscheiding door inwoners te stimuleren. Door onderscheid te maken tussen gewenste grondstoffen en ongewenst restafval, kunnen service- en prijsprikkels effectiever worden ingezet¹⁴. Serviceprikkels kunnen grondstofscheiding makkelijker maken terwijl het aanbod van restafval wordt ontmoedigd. Met een prijsprikkel (diftar) kan het scheiden van grondstoffen worden beloond. Voor het optimaal kunnen toepassen van dit soort systemen is scheiding aan de bron een voorwaarde. Uit cijfers van Rijkswaterstaat¹⁵ blijkt dat 48% van de Nederlandse gemeenten een diftar-systeem hanteert en nog eens 46% een differentiatie naar gezinsgrootte toepast. Deze gemeenten produceren aantoonbaar minder restafval dan gemeenten waar geen prijsprikkel wordt toegepast.

Bronscheiden waar het kan, nascheiding als het moet

De introductie van de pmd-inzameling is niet overal in Nederland even makkelijk gegaan. In met name grootstedelijke gemeenten met veel hoogbouw blijft de inzamelrespons achter, voornamelijk vanwege de beperkte ruimte voor voorzieningen (in huis en op straat). Voor deze grootstedelijke gemeenten is nascheiding, waarbij verpakkingen met een installatie uit het restafval worden gescheiden, een oplossing om de afvalscheiding te verbeteren. Hierdoor kan de

hoeveelheid ingezamelde en gerecyclede verpakkingen in een grote stad oplopen van 2 kilo per inwoner per jaar, naar 10 tot 12 kilo¹⁶. Hierbij is het dan wel belangrijk dat het aandeel organisch afval (gft) in het restafval sterk vermindert om vervuiling van na te scheiden pmd te verminderen. Voor matig tot niet stedelijke gemeenten (stedelijkheidsklasse 2 tot en met 5; hoogbouw klassen B, C, D <50% hoogbouw) zijn met bronscheiding van pmd nog altijd de beste resultaten te halen.

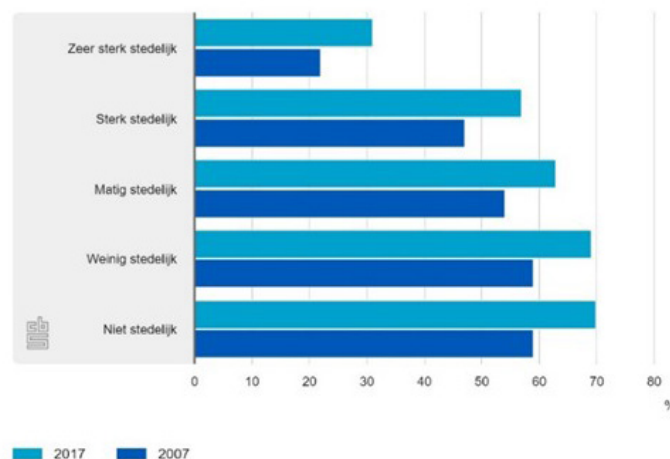
Lagere afvalstoffenheffing door betere afvalscheiding

Een goede afvalscheiding door inwoners laat zich ook financieel vertalen. De inzameling en verwerking van restafval behoort tot de duurste categorie van verwerking. Door grondstoffen uit het restafval te halen en voor hergebruik aan te wenden, kunnen gemeenten profiteren van opbrengsten van de grondstoffen en/of lagere verwerkingskosten. Als we kijken naar de gemiddelde afvalstoffenheffing in Nederlandse gemeenten dan zien we een duidelijke relatie tussen de hoogte van de heffing en de hoeveelheid huishoudelijk restafval. Dit ondanks de extra investeringen van gemeenten in nieuwe inzamelmiddelen, communicatie en registratiesystemen.

Van focus op kwantiteit naar focus op kwaliteit

Gestimuleerd door het programma VANG (Van Afval Naar Grondstof)¹⁷ hebben gemeenten de laatste jaren forse stappen gezet met de vermindering van de hoeveelheid restafval. Veel gemeenten hebben

Gescheiden ingezameld huishoudelijk afval

Deze grafiek laat zien dat vooral in zeer sterk stedelijke omgeving de gescheiden inzameling achterblijft. In alle andere gemeenten worden met bronscheiding goede resultaten behaald en is het aandeel gescheiden ingezameld huishoudelijk afval sterk gestegen.

¹² Cijfers 2018. Benchmark huishoudelijk afval, NVRD en RWS, november 2019. Het landelijke streefgetal is 100 kilo restafval per inwoner in 2020 (VANG)

¹³ ROVA Grondstoffenmonitor 2019

¹⁴ IPR Normag, Artikel 'Grondstoffen scheiden aan de bron of nascheiden huishoudelijk restafval', februari 2016

¹⁵ RWS, Afvalstoffenheffing 2020, augustus 2020

¹⁶ Afvalfonds Verpakkingen, publiekverslag 2019

¹⁷ Het Programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) is gericht op het verminderen van de hoeveelheid restafval van huishoudens en het scheiden van zoveel mogelijk recyclebare grondstoffen. Het programma komt voort uit de Groene Groei-strategie van het Rijk (2014) en is inmiddels onderdeel geworden van het Rijksbrede Programma voor de Circulaire Economie (2016).

	Gemiddelde hoeveelheid fijn restafval (kg/inw/jr)	Gemiddelde hoeveelheid pmd (kg/inw/jr)	Gemiddelde afvalstoffenheffing ¹⁸ (euro/aansluiting/jr)
Alle gemeenten Nederland	151	23	€232
Gemeenten met bronscheiding	140	25	€223
Gemeenten met nascheiding	205	19	€241
ROVA-gemeenten gemiddeld	116	29	€174
ROVA-gemeenten met diftar gemiddeld	68	37	€162

Bron: Grondstoffenmonitor ROVA 2019 en Statline CBS

daarmee de doelstellingen voor 2020 ook gerealiseerd. Om de effectiviteit van recycling verder te verhogen, verleggen steeds meer gemeenten het accent bij de inzameling van **kwantiteit** naar **kwaliteit**. In algemene zin kan gesteld worden dat hoe zuiverder het ingezamelde materiaal is, des te beter dit te recycleren is. In het geval van pmd wordt de recyclebaarheid ook beïnvloed door de aard en samenstelling van de verpakking. Dankzij de grote bereidwilligheid van inwoners om alle verpakkingen aan de bron te scheiden, leren we steeds meer over de knelpunten in deze keten. Zo bleek uit onderzoek in 2017¹⁹

dat bijna 30% van de verpakkingen slecht tot niet recyclebaar is, alleen al door de aard en samenstelling van de verpakking. Dit leidt tot verspilling van natuurlijke grondstoffen. Hier ligt een uitdaging voor met name het verpakkend bedrijfsleven. De gehele verpakkingsketen heeft tenslotte een rol in preventie en kwaliteitsverbetering van verpakkingen. De gemeenten en inzamelaars doen dat door ambitieus grondstoffenbeleid te ontwikkelen en implementeren. De inwoners doen dat door afval aan de bron te scheiden. Nu is het zaak dat ook producenten en importeurs hun belofte waar maken door

aantoonbaar minder verpakkingsmateriaal te gebruiken en door verpakkingen te ontwerpen en te produceren die na gebruik ook echt te recycleren zijn. Via het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken²⁰ wordt al veel kennis verzameld om verpakkingen te verduurzamen. In de komende jaren moet blijken of daarmee het hergebruikpercentage verpakkingen ook daadwerkelijk wordt verhoogd.

Kortom, bronscheiding zorgt voor:

- ✓ Goede **resultaten** in het scheiden van grondstoffen
- ✓ **Bewustwording** bij inwoners over hun rol in het verminderen van afval
- ✓ Het **zichtbaar maken** van de noodzakelijke verbeteringen in de verpakkingsketen

¹⁸ Rijkswaterstaat, Afvalmonitor 2018

¹⁹ Wageningen UR, 'Recyclebaarheid van verpakkingen op de Nederlandse markt', 1 december 2017

²⁰ www.kidv.nl